

WiseEuropa

10 zasad zielonej autonomii strategicznej Polski i Unii Europejskiej

Krzysztof Kobyłka, Marianna Sobkiewicz, Wojciech Lewandowski

Rozwój cywilizacyjny i gospodarczy jest od zarania dziejów związany z dostępnością źródeł energii i wydajnością korzystania z nich. Podstawą rozwoju gospodarki jest niezakłócony, stabilny i przewidywalny dostęp do energii umożliwiający planowanie produkcji i konsumpcji. Jednocześnie sposób pozyskiwania energii będzie na przestrzeni najbliższych lat podlegał znaczącym zmianom, co wiąże się z odchodzeniem od paliw kopalnych i dekarbonizacją sektora energetycznego w celu powstrzymania wzrostu średniej globalnej temperatury i w konsekwencji spowolnienia zmian klimatycznych.

Osiągnięcie neutralności klimatycznej nie będzie możliwe bez ambitnej i dynamicznej transformacji sektora elektroenergetycznego, który w UE odpowiada za ok. 1/5 emisji gazów cieplarnianych. Ponieważ wszystkie scenariusze transformacyjne do 2050 roku zakładają wzrost wykorzystania energii elektrycznej, dekarbonizacja tego sektora znajduje się w centrum uwagi obecnego etapu transformacji klimatycznej UE.

W naszym odczuciu konieczne jest uwzględnienie wymiaru bezpieczeństwa energetycznego w transformacji klimatycznej, ponieważ ten wymiar jest najczęściej wskazywany przez jej przeciwników jako argument za dalszym wykorzystywaniem paliw kopalnych w Polsce i w UE. W niniejszym opracowaniu prezentujemy 10 wniosków z analizy zależności między dekarbonizacją energetyki a bezpieczeństwem energetycznym zawartej w naszych publikacjach „Potrzeby inwestycyjne Polski w celu uniezależnienia się od importu surowców z Rosji” i „Polityka wspierania rozwoju zrównoważonego systemu energetycznego”.

ENERGIA I KLIMAT

Kluczowe rekomendacje

- 1. Przyspieszenie dekarbonizacji energetyki i przemysłu jest konieczne w celu uniezależnienia Polski i UE od wahań cen paliw kopalnych na świecie i niepewności związanych z ich dostępnością.**

58% surowców energetycznych wykorzystywanych w UE pochodzi z importu – często od państw niedemokratycznych. Od rozpoczęcia pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę UE boleśnie przekonuje się o tego negatywnych konsekwencjach (wahania cen energii, przerwy w dostawach surowców, konieczność ograniczania zużycia i produkcji przemysłowej, podatność na szantaż eksporterów). UE nie dysponuje wystarczającymi zasobami, by zastąpić import własną produkcją w dłuższej perspektywie, dlatego odpowiedzią powinna być przyspieszona dekarbonizacja energetyki i przemysłu, zgodnie z planami Komisji przedstawionymi w REPowerEU i Green Deal Industrial Plan.

- 2. Środki, które Polska przeznacza na import paliw kopalnych, stanowią ekonomiczną stratę, ponieważ mogłyby być wykorzystane na inwestycje z zakresu transformacji energetycznej, tym samym przyczyniając się do rozwoju gospodarczego.**

Koszty importu surowców kopalnych przez Polskę wynoszą 17,7 mld EUR rocznie i pozwoliłyby na sfinansowanie farm wiatrowych o mocy 11,7 GW, pokrycie 81% kosztów siedmioletniego programu Czyste Powietrze lub zakup pomp ciepła dla 1,7 mln gospodarstw domowych – jednocześnie środki dostępne na sfinansowanie tej transformacji pochodzą zarówno z budżetu krajowego (NFOŚiGW, przychody z aukcji ETS), jak i z funduszy UE (KPO, fundusze operacyjne) i tylko do 2027 roku wyniosą łącznie 212,7 mld EUR.

- 3. Koncepcja zielonej autonomii strategicznej powinna być nieodłącznym elementem założeń transformacji energetycznej, gdyż uwzględnia ona konieczność działania na rzecz bezpieczeństwa energetycznego i strategicznego UE poprzez dekarbonizację.**

Uzależnienie od importu surowców zagraża szeroko pojętemu bezpieczeństwu UE. Zmniejszenie tego uzależnienia poprzez realizację niskoemisyjnej transformacji energetycznej przyczyni się do budowy bardziej odpornego systemu energetycznego w UE i większej stabilności na rynku energii. Uzależnienie od importu niskoemisyjnych technologii, choć innej natury niż uzależnienie od importu paliw, stanowi realny problem w kontekście bezpieczeństwa energetycznego oraz celów klimatycznych. Polska wraz z UE powinna zabezpieczać kluczowe łańcuchy dostaw oraz wspierać rozwój przemysłu niskoemisyjnego w granicach Unii. Tym samym koncepcja zielonej autonomii strategicznej wpisuje się w dyskusję o polityce klimatycznej, ale posiada też wymiar geopolityczny.

- 4. Zrównoważona transformacja wymagać będzie szerszego rozumienia bezpieczeństwa energetycznego, które uwzględni wielość wymiarów funkcjonowania systemu energetycznego.**

Dekarbonizacja przełoży się na wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego w tych wymiarach – zdekarbonizowany system energetyczny umożliwi osiągnięcie bezpieczeństwa dostaw energii, odporność na konflikty zbrojne i katastrofy naturalne oraz wzmacnia niezależność energetyczną i surowcową UE. W tym kontekście należy podkreślić znaczenie zwiększania efektywności energetycznej, dywersyfikacji i decentralizacji systemu energetycznego, magazynowania energii, wspierania obywateli w oddolnych inicjatywach i katalizowania inwestycji prywatnych.

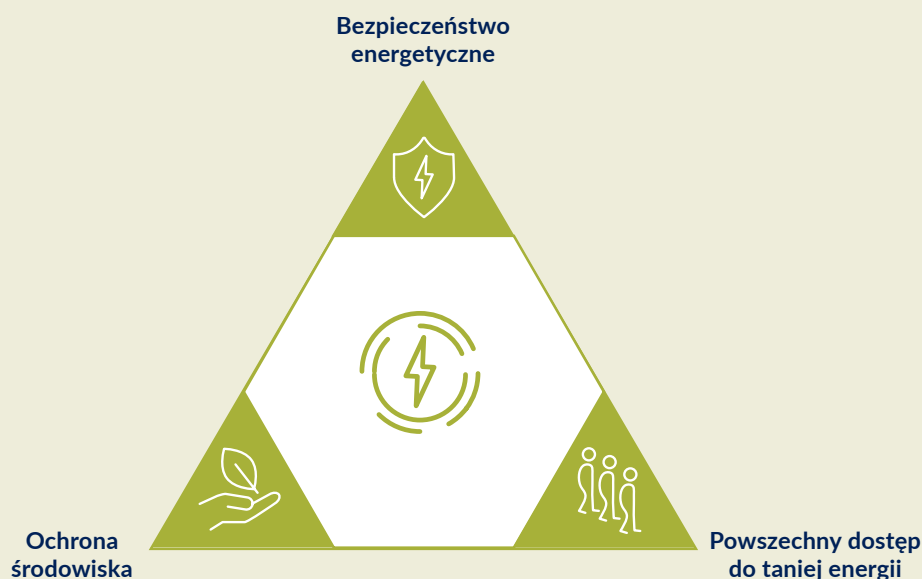

5. Zmiany w systemie elektroenergetycznym powinny opierać się na trzech filarach: elastyczności, decentralizacji i rozwoju niskoemisyjnych źródeł energii na szeroką skalę.

OZE jako fundament systemu wymagają bilansowania w czasie rzeczywistym, jak również zapewnienia odpowiedniej redundancji podczas dłuższych okresów obniżonej generacji z tych źródeł. Niezbędne są zmiany w paradygmacie polityki energetyczno-klimatycznej państwa, które uwzględnią wszystkie trzy filary, a w następstwie zmiany legislacyjne, które stworzą warunki sprzyjające rozwojowi niskoemisyjnej produkcji energii elektrycznej oraz inwestycjom w technologie i rozwiązania niezbędne do integracji OZE.

6. Zrównoważona transformacja energetyczna wymaga nawigowania i często kompromisów między bezpieczeństwem energetycznym, ochroną środowiska oraz powszechnym dostępem do taniej energii (trylemat energii). Choć budowa systemu opartego na OZE stanowi wyzwanie techniczne i regulacyjne, to dostępne są narzędzia wspierające ten proces.

Produkcja ze słońca i wiatru, czyli zasobów niewyczerpywalnych, pozwala na obniżenie zużycia paliw kopalnych, a więc ich importu. OZE są niskoemisyjne i stanowią najtańsze rozwiązanie na rynku w kontekście wyrównanego kosztu energii elektrycznej. Ich modułowość oraz możliwość produkcji seryjnej pozwalają na to, by rozwijane były przez zróżnicowaną grupę inwestorów, demokratyzując w ten sposób sektor energetyczny. OZE nie pozostają bez wad – choć energia z OZE jest tania, wraz z ich większym udziałem w miksie rosną koszty systemowe oraz koszty zapewnienia nieprzerwanego funkcjonowania systemu w rzadkich warunkach ekstremalnych (wielotygodniowej ciemnej flauty).

7. Pilnie potrzebna jest likwidacja barier legislacyjnych i rynkowych dla rozwoju OZE w Polsce.

Należą do nich silny oligopol opieszających w dekarbonizacji spółek państwowych, wolne tempo modernizacji sieci dystrybucyjnych, w tym regulacje hamujące rozwój linii bezpośrednich, oraz niewystarczające wsparcie dla społeczności energetycznych. Pilnie potrzebne są m. in. niskoemisyjna reforma rynku mocy, konsekwentna realizacja planowanych inwestycji z zakresu magazynowania energii oraz rozwój połączeń transgranicznych.

8. W Polsce potrzebny jest jednoznaczny sygnał polityczny dla zielonej transformacji oraz dostosowanie polityki energetyczno-klimatycznej do celów Unii Europejskiej.

Pierwszym krokiem powinno być stworzenie ambitnej strategii transformacyjnej, z której realizacji rządzący będą rozliczani. Przygotowywana aktualizacja dokumentów strategicznych (Polityki energetycznej Polski do 2040 r. oraz Krajowego Planu na Rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030) powinna wyznaczać ambitną, ale realną ścieżkę dekarbonizacji sektora wraz z planowanymi środkami wspierającymi w taki sposób, by zapewnić jej zgodność z celami REPowerEU. Pilnie potrzebne są narzędzia monitorujące wdrażanie planu, które są nieodłącznym elementem podejścia strategicznego.

9. Środki publiczne, takie jak dochody ze sprzedaży uprawnień do emisji, Fundusz Modernizacyjny czy Krajowy Plan Odbudowy powinny zostać wykorzystane jako dźwignia dla kapitału prywatnego, jednocześnie chroniąc najuboższych przed potencjalnymi negatywnymi dla nich skutkami transformacji.

Wyraźny sygnał dla ambitnej ścieżki transformacji i ambitnych celów OZE przełoży się na przewidywalne otoczenie regulacyjne, co zwiększy pewność inwestorów. Zapewnienie poczucia stabilności i bezpieczeństwa zwiększy poziom prywatnych inwestycji, które niezbędne są dla zbudowania systemu opartego na OZE.

10. Wyzwanie transformacji i zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego UE ma wymiar ponadnarodowy i transgraniczny, w związku z czym Polska i pozostałe państwa członkowskie UE powinny wspólnie kontrybuować do budowy nowego systemu energetycznego zgodnie z założeniami zielonej autonomii strategicznej.

System energetyczny w UE będzie tak odporny, jak odporne będzie jego najszabsze ogniwo – dlatego konieczne jest myślenie o jego wzmocnieniu w skali całej UE i integracji krajowych systemów energetycznych. Połączenia transgraniczne są jednym z kluczowych sposobów zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego w UE. W ten sposób zielona autonomia strategiczna będzie miała jednoznacznie europejski wymiar, a polityka energetyczna stanie się motorem napędowym dalszej korzystnej dla Polski integracji wewnątrz UE.

Pełna wersja raportów

